

УДК 336.011

Стефанишин О.Б., ст.. викладач

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» Львівський інститут

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ТА РОЛІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТОСОВНО ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ

У статті розглядається походження категорії «фінансовий механізм», з'ясовується її сутність та зміст. Значна увага приділена визначенню місця та ролі «фінансового забезпечення» у структурі фінансового механізму. Визначено складові фінансового забезпечення, як фінансові ресурси та методи. Окреслено проблемні місця в контексті порушених питань.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінансове забезпечення, функції фінансового забезпечення, фінансові ресурси, методи фінансового забезпечення.

Stefanyshyn O.

DETERMINING THE SIGNIFICANCE OF FINANCIAL SUPPORT IN TERMS OF FINANCIAL MECHANISM

The article discusses the origin of the "financial mechanism" category, it turns out its essence and content. Considerable attention is paid to the definition of the place and role of "financial support" in the structure of the financial mechanism. The components of financial support, is financial resources and methods the financial support. Identified problem areas in the context of the issues raised .

Keywords: financial mechanism, financial support, functions of financial support, financial resources, methods of financial support.

Стефанишин О.Б.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ МЕСТА И РОЛИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА

В статье рассматривается происхождение категории «финансовый механизм», выясняется ее сущность и содержание. Значительное внимание уделено определению места и роли «финансового обеспечения» в структуре финансового механизма. Определены составляющие финансового обеспечения, как финансовые ресурсы и методы. Определены проблемные места в контексте затронутых вопросов.

Ключевые слова: финансовый механизм, финансовое обеспечение, функции финансового обеспечения, финансовые ресурсы, методы финансового обеспечения.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Поняття фінансовий механізм є широким і охоплює всі рівні економіки – від макрорівня національного господарства до мезорівня розвитку галузей та регіонального господарювання та до мікрорівня суб'єкта господарювання, а формування та функціонування фінансового механізму відбувається в різних сферах фінансів. Саме тому, науковці досліджують фінансовий механізм страхування, фінансовий механізм суб'єктів підприємницької діяльності, фінансовий механізм державних підприємств, механізм функціонування державних фінансів тощо.

У навчально – методичній літературі та монографічних дослідженнях останніх років доволі чітко оформилась думка щодо фінансового механізму, як складової єдиної фінансової системи держави та фінансової системи суб'єкта господарювання зокрема [1, с.22]. Також у працях українських вчених прослідковується думка щодо взаємозв'язку фінансової політики та фінансового механізму, що полягає у тому, що своє практичне втілення фінансова політика знаходить у фінансових заходах, які реалізуються через фінансовий механізм. Отже, за допомогою фінансового механізму здійснюється реалізація фінансової політики держави (суб'єкта господарювання).

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Термін «фінансовий механізм» зустрічається у працях багатьох сучасних науковців, але трактування його сутності та складових є різним. Тому, в залежності від обраних ознак, зустрічаємо поряд із поняттям «фінансовий механізм» «фінансово-економічний механізм» (А.О. Єпіфанов, В.П. Москаленко, О.В. Шипунова [2]), що може бути доцільно з точки зору практичних втілень, коли йдеться про створення служб, підрозділів на підприємстві, наприклад фінансово-економічна служба або відділ) або «фінансово-кредитний» (В.М. Опарін, С.Я. Огородник, В.М. Федосов [3]). Вважаємо за доцільне, погоджуючись із С.В. Львовичем [4], використовувати саме термін «фінансовий механізм», учений науково обґрунтував його, виходячи з того, що кредит є складовою фінансів і механізм їх дії є єдиним.

Цілі статті. Цілями даного дослідження є узагальнення теоретико-методологічних підходів до розуміння суті фінансового механізму та визначення місця і ролі фінансового забезпечення стосовно фінансового механізму.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В економіку поняття «механізм» прийшло з техніки, у зв'язку з виникненням потреби в описі соціальних і виробничих процесів у їх взаємодії. «Механізм» означає спосіб взаємозв'язку між різнорідними елементами, які забезпечують рух системи у визначеному напрямку.

Необхідність виділення фінансового механізму із єдиного господарського механізму (який представляється як сукупність окремих механізмів) і відокремлення його від економічного механізму, у структурі якого розглядались фінансові питання (в силу обмеженості фінансових відносин в період планової економіки), була інспірована вимогами часу – становленням ринкової економіки, набуттям фінансовими відносинами нового змісту та поширення. Категорія фінансового механізму, яка почала своє існування з переходом економіки на ринкові умови господарювання є молодою і тому у трактуванні її сутності, структури, функцій, взаємозв'язків є багато суперечливих моментів.

Аналізуючи існуючі погляди на сутність фінансового механізму, як економічної категорії, слід відзначити високу ступінь їх термінологічної невизначеності. Розуміння сутності фінансового механізму у спеціальній літературі подається через призму загальнотеоретичного змісту, практичних позицій, функціонального призначення. Звідси велика розбіжність у трактуванні суті, змісту, структури фінансового механізму.

Перш за все, у працях вітчизняних вчених прослідковується розуміння сутності фінансового механізму як системи управління фінансами (держави, суб'єктів господарювання, населення). В межах такого підходу у проф. А.М. Поддєрьогіна [5] зустрічаємо, що фінансовий механізм являє собою цілісну систему управління фінансами підприємства, на якій ґрунтується фінансовий менеджмент та яка призначена для організації взаємодії об'єктів та суб'єктів господарювання у сфері фінансових відносин, формування та використання фінансових ресурсів, забезпечення ефективного впливу фінансової діяльності на кінцеві результати роботи підприємства.

В.В. Ковалев [6], А.Д. Шеремет [7] дають дуже схожі визначення фінансового механізму, де розуміють його як систему управління фінансами [6] (фінансовими відносинами [7]) через фінансові важелі за допомогою фінансових методів [6,7]. Схоже тлумачення зустрічаємо у О.М. Ковальюка [1], який пояснює сутність фінансового механізму, як систему фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного забезпечення, а також відповідної фінансової політики на мікро- і макрорівнях. До цього ж підходу можна віднести розуміння сутності фінансового механізму як сукупності управлінських функцій [8].

Все ж таки, більш поширеним є підхід де фінансовий механізм розглядається як сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів [9,10, 11,12,13], які чинять вплив на соціально-економічний розвиток суспільства, держави, суб'єктів

господарювання (підприємств); (методів фінансового впливу і системи фінансових індикаторів та фінансових інструментів, що дають змогу оцінити цей вплив [4]). В такому контексті вбачається вирішальний вплив фінансового механізму на стан і розвиток об'єкта впливу, яким може бути економічна системи держави, суб'єктів господарювання і населення.

Цілком очевидно, що в залежності від розуміння сутності фінансового механізму визначається його структура – сукупність складових (ланок, компонентів, елементів) та чинників, що приводять його у дію. Єдності серед учених не спостерігається і в цьому питанні.

Виходячи із досліджених першоджерел [1; 4; 13; 14; 15], можемо виділити ті основні складові фінансові механізму, які зустрічаються найчастіше – це: фінансові методи, важелі та інструменти, а у багатьох випадках додаються різні види забезпечення, як правове, нормативне, інформаційне, кадрове, аналітичне. Цікавим, є те, що навіть при виділенні окремих видів забезпечення фінансового механізму «фінансове забезпечення» окремо не виділяється.

Фінансове забезпечення, як правило, розглядається як один із методів (часто ототожнюється з формами) фінансового механізму і є найбільш поширеним серед науковців. Хоча, зустрічається, що фінансове забезпечення розглядається як підсистема фінансового механізму [16], або функція [10].

Вважаємо за необхідне уточнити зміст поняття «фінансове забезпечення» та визначити його місце і призначення у складі фінансового механізму.

Значний внесок у теоретичні засади дослідження фінансового забезпечення зробили такі вчені: П.Ю. Буряк [17], І.В. Зятковський [18], С.В. Онишко [19], І.Г. Сокиринська [20; 21; 22], О.В. Мішук [23], В.М. Опарін [24], Ковалюк О.М. [1], О.Д. Василик [10].

Серед розмаїття визначень і підходів вчених до поняття «фінансове забезпечення» можна умовно виокремити наступні підходи до розуміння його сутності. Перший підхід полягає в тому, що під фінансовим забезпеченням розуміють функціонування самих фінансів, матеріальним відображенням яких є грошові потоки – конкретні суми грошових коштів на здійснення розрахунків, покриття витрат. До такого підходу можна віднести розуміння суті фінансового забезпечення у трактуванні С.В. Мочерного, який розуміє його як суму коштів на рахунку клієнта... з урахуванням прибутку або збитку... [25]. Також аналогічний підхід прослідковується у трактуванні В.М. Родионової, Ю.Я. Вавилова, Л.И. Гончаренко [26, с. 35-42], які розуміють фінансове забезпечення як покриття відтворювальних витрат за рахунок фінансових ресурсів, які акумулюють суб'єкти господарювання та держава.

Також можна зустріти розуміння сутності фінансового забезпечення підприємства, при якому фінансове забезпечення ототожнюється з управлінням капіталом підприємства. Для прикладу, С.В. Усенко розуміє під фінансовим забезпеченням - управління капіталом підприємства та діяльність, що пов'язана з його залученням, розміщенням та використанням [27, с. 16]. Е.А. Уткін в свою чергу також вважає, що фінансове забезпечення - це діяльність по залученню, розміщенню, використанню та управлінню капіталом підприємства [28, с.342]. Під фінансовим забезпеченням підприємницької діяльності розуміється сукупність форм і методів, принципів і умов фінансування підприємств. Фінансове забезпечення підприємництва - це управління капіталом, діяльність по його залученню, розміщенню та використанню [29, с.110]. Усі ці підходи об'єднує те, що вони розглядають фінансове забезпечення як діяльність пов'язану з управлінням капіталом.

Третій підхід відображає зовнішню дію фінансового забезпечення, характеризує його як вирішальний фактор впливу на стан економіки (галузі, суб'єкта господарювання) і полягає в тому, що його розуміють як метод, систему джерел, форм впливу на стан та соціально-економічний розвиток економіки (галузі, суб'єкта господарювання). Він є значно ширшим, таке трактування суті фінансового

забезпечення зустрічаємо у працях С.І. Юрія [9], В.М. Опаріна [24], В.І. Оспіщева [30], І.Г. Сокиринської [20;21;22] та багатьох інших.

С.І. Юрій розглядає фінансове забезпечення як формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Виділяє такі форми фінансового забезпечення: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда та інвестування [9, с. 41]. За В.І. Оспіщевим, фінансове забезпечення є основним методом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток. Регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке здійснюється в трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнього фіксування [30, с. 59]. На думку В.М. Опаріна, фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовуються на практиці одночасно через установаження оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними [24, с.56].

У сучасних дослідженнях молодих вчених зустрічаємо поряд із поняттям «фінансовий механізм» «механізм фінансового забезпечення», у складі яких виділяються: певні види забезпечення (нормативно-правове, інформаційне), принципи, функції, форми, інструменти, важелі, без чіткого розмежування їх у складі фінансового механізму та у складі механізму фінансового забезпечення, що призводить до їх дублювання. Також в межах даного підходу потребує уточнення і встановлення розмежування та взаємозв'язку «фінансового механізму» і «механізму фінансового забезпечення» [31, с.236-241].

Хочемо зауважити, що у науковій літературі дуже часто у структурі уже «фінансового забезпечення» наводяться ті ж складові (важелі та інструменти), що і у структурі «фінансового механізму», а елементний склад інструментів та важелів є дуже різномірним та суперечливим [16; 31; 32; 33].

З метою з'ясування суті поняття «фінансового забезпечення» слід знати, що саме мусить бути забезпечене і з якою метою. Чи йдеться про забезпеченість господарської діяльності (операційної, основної, інвестиційної, фінансової) суб'єктів господарювання, тоді маємо на увазі процес забезпечення його поточних фінансових потреб усією сукупністю фінансових ресурсів для здійснення простого відтворення. Чи йдеться про розвиток, як про довгострокову перспективу удосконалення можливостей здійснювати розширене відтворення, вирішувати різні проблеми, чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища, мати здібності до відновлення.

Виходячи з такого підходу, фінансове забезпечення можна розглядати і як процес забезпечення фінансами, і як сукупність фінансових ресурсів та реалізованих рішень щодо їх обсягів, розміщення та форм.

Можна сказати, що стосовно «фінансового механізму» «фінансове забезпечення» є значно вужчим, і є одночасно з одного боку його складовою (функціональною ланкою), з іншого «фінансове забезпечення» має ознаки перманентного процесу і призначення стосовно фінансового механізму, під яким розуміємо його здатність забезпечувати фінансовому механізму можливість функціонування, дії – втілення конкретної фінансової політики.

Вважаємо, що «фінансове забезпечення» можна розуміти, як сукупність організаційно-практичних, економічних заходів з приводу пошуку та залучення фінансових ресурсів, раціоналізації структури джерел фінансових ресурсів та удосконалення фінансових відносин суб'єкта господарювання. В той час як «фінансовий механізм» відображає процес не тільки мобілізації, акумуляції фінансових ресурсів, але й їх розміщення, використання, охоплюючи таким чином увесь цикл управління фінансовими ресурсами і, забезпечуючи, на основі використання потрібних методів, інструментів, важелів реалізацію фінансової політики суб'єкта господарювання.

Відтак, фінансове забезпечення виконує забезпечувальну, регулятивну і стимулюючу функції. Забезпечувальна буде проявлятися стосовно того де і як мобілізувати і акумулювати фінансові ресурси в обсягах, необхідних для забезпечення повсякденних фінансових потреб суб'єкта господарювання і характеризує пасивний вплив фінансового забезпечення. Регулятивна буде проявлятися стосовно того, що через забезпеченість фінансовими ресурсами можна впливати на реалізацію економічних інтересів, тобто на процес розширеного відтворення і розвиток суб'єкта господарювання, характеризує активний вплив фінансового забезпечення. Стимулююча буде виражатись у створенні умов і стимулів для оптимізації процесів виробництва та подальшого розвитку суб'єкта господарювання.

Виходячи із розуміння фінансового забезпечення, як ланки фінансового механізму можна визначити його складові: фінансові ресурси (як елементи фінансового забезпечення) і методи фінансового забезпечення (як способи, прийоми вирішення конкретних завдань і сукупність засобів впливу на учасників фінансових відносин).

З метою оцінки впливу складових фінансового забезпечення на процес розвитку доцільно використовувати певні індикатори. Система яких може включати фінансові показники та коефіцієнти, які надають інформацію про те, що має бути вимірним, для того щоб контролювати та оцінювати правильність реалізації фінансового забезпечення (за якістю та кількістю). Вони мають бути конкретними, вимірюваними, доступними, доречними, реалістичними та обґрунтованими, своєчасними.

Основною складовою (елементами) фінансового забезпечення є фінансові ресурси. Виходячи із економічного змісту поняття фінансові ресурси, до них відносять: грошові кошти та фонди, грошові надходження та нагромадження, грошовий потік, активи і грошовий капітал. Виходячи із функціонального розуміння фінансових ресурсів визначаємо такі його цілі, як покриття витрат, виконання зобов'язань, отримання доходу, забезпечення простого і розширеного відтворення та розвитку. Фінансові ресурси формуються початково у процесі створення підприємств і надалі у процесі реалізації усієї сукупності фінансових відносин при здійсненні господарсько-фінансової діяльності.

Фінансові ресурси залежно від права власності (належності) розрізняють як власні та невідчужені (позичені та залучені). Суб'єкти господарювання (підприємства) можуть залучати їх із внутрішніх та зовнішніх джерел. Внутрішніми джерелами можуть вважатися: зареєстрований (статутний) капітал, прибуток, амортизаційні відрахування, виручка від реалізації майна, дооцінка основних засобів, стійкі пасиви. Зовнішніми джерелами залучення фінансових ресурсів є: додатковий та пайовий капітал, безоплатна допомога, випуск акцій, облігацій, інших цінних паперів, отримання кредитів, позик.

Як показують більшість проаналізованих джерел, в основному, науковці погоджуються з тим, що методами фінансового забезпечення (а за деякими джерелами формами реалізації фінансового забезпечення, що безумовно потребує уточнення) виступають: самофінансування, кредитування та бюджетне (державне, зовнішнє, безповоротне) фінансування.

Як і будь-який метод у загальному розумінні, вищезазначені методи фінансового забезпечення дадуть відповідь на питання: як саме, за допомогою яких сукупностей прийомів та операцій буде вирішено конкретне завдання з пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, як раціоналізувати джерела фінансових ресурсів та удосконалити фінансові відносини суб'єкта господарювання. Кожний із цих методів має свою особливість практичного застосування. При бюджетному фінансуванні враховуються умови визначення обсягів фінансування, періодичність передачі коштів, норми певних видів витрат тощо. При кредитуванні визначаються умови надання кредитів, гарантії і терміни їх повернення, окупність і ефективність кредитів. При самофінансуванні проводяться розрахунки доцільності й ефективності витрачання власних коштів, форми їх мобілізації тощо [10].

Потенційно можливим є пошук та застосування інших методів фінансового забезпечення (донорське; додаткове гарантійне; за рахунок цінних паперів; інвестування; нетрадиційне (фінансовий лізинг, факторинг, франчайзинг, форфейтинг, венчурне фінансування)) суб'єктів господарювання (підприємств).

Висновки. Отож, вважаємо, що фінансове забезпечення є однією з головних складових фінансового механізму суб'єктів господарювання різного рівня та організаційно-правових форм діяльності (як його функціональна ланка). Є поняттям значно вужчим, тому не може включати ті ж важелі та інструменти, засоби, що і фінансовий механізм. Основними елементами фінансового забезпечення пропонуємо вважати фінансові ресурси, а оптимізація фінансових відносин в процесі мобілізації фінансових ресурсів, їх акумуляції, раціоналізації джерел здійснюється на основі методів фінансового забезпечення. Фінансове забезпечення дає поштовх до дії, можливість функціонувати і виконувати «корисну роботу» фінансовому механізму, поряд з іншими видами забезпечення, інструментами, важелями, елементами, формами, методами управління, що їх склад потребує уточнення та уніфікації в науковій теорії.

В царині окреслених питань в колі вчених на сьогодні склалися певні суперечності та непорозуміння, вони потребують роз'яснення та усунення з огляду на велику практичну значущість питання фінансового забезпечення для суб'єктів господарювання.

Загальні базові теоретичні положення повинні лягти в основу досліджень, що мають певну специфіку (галузеву, організаційно-правову і т. ін.). Тому, наші пошукування будуть стосуватися особливостей фінансового забезпечення суб'єктів господарювання (підприємств) у сфері торгівлі, зокрема у площині залучення фінансових ресурсів (оптимізації джерел та структури), можливостей використання методів фінансового забезпечення, удосконалення фінансових відносин, розробки системи індикаторів оцінки впливу фінансового забезпечення на розвиток суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики). Монографія. [Текст] / О.М. Ковалюк. / Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2002. - 396с.
2. Єпіфанов А.О. Обґрунтування фінансового механізму підприємства / А.О. Єпіфанов, В.П. Москаленко, О.В. Шипунова. // Фінанси України. – 2004. – №1. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/Shipunova_1.pdf
3. Финансово кредитные методы повышения эффективности промышленного производства [Текст] : монография / С.Я. Огородник, В.М. Федосов, В.М. Опарин и др.; под общ. ред. С.Я. Огородника. – Киев : Техніка, 1990. – 238с.
4. Львовчкін С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання / С.В. Львовчкін // Фінанси України. – 2000. – № 12. - С.25-33.
5. Фінанси підприємств [Текст]: підручник / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін ; Київський нац. екон. ун-т. – 7-е вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 560 с.
7. Финансы предприятий [Текст] : учебное пособие / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. М. : ИНФРАМ, 1999.- 343 с.
8. Ковалев А.М. Финансы и управление предприятием / А.М. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 156с.
9. Фінанси: вишкіл студії [Текст] / С.І. Юрій / За ред. д.е.н., проф. Юрія С.І.– Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 357 с.
10. Василик О.Д. Теорія фінансів. / О.Д. Василик. – К.: НІОС, 2000. - 416 с.
11. Александрова М.М. Гроші. Фінанси. Кредит.: Навчально-методичний посібник. - 2-е видання. / М.М. Александрова, С.О. Маслоva. - К.: ЦУЛ, 2002. - 336с.
12. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / В.М. Опарін // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 10-17.
13. Романенко О.Р. Фінанси: [підручник]. – 4-е вид. / О.Р. Романенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 312с.
14. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 1997.- 384с.
15. Глущенко А. С. Фінанси : навч. посіб. / А. С. Глущенко. – Львів : Магнолія 2006, 2014. – 438 с.
16. Кірсанова Ю.В. Механізм фінансово-економічного забезпечення діяльності обслуговуючих кооперативів з водопостачання та водовідведення з кодом неприбутковості 0011 / Ю.В. Кірсанова // Економіка: реалії часу. – 2013. - №2(7). – С. 135- 143.
17. Буряк П. Ю. Фінансове забезпечення розвитку підприємництва : монографія / П. Ю. Буряк. – Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2000. – 258 с.
18. Зятковський І. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств : монографія / І. В. Зятковський. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 215 с.

19. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку : монографія / С. В. Онишко ; Ін-т екон. прогнозування НАН України, Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2004. – 434 с.
20. Сокиринська І. Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства / І. Г. Сокиринська // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 88-95.
21. Діагностика фінансового забезпечення в процесі управління підприємством : Моногр. / Л. М. Савчук, І. Г. Сокиринська. - Д. : Зоря, 2005. - 128 с.
22. Економічна діагностика та управління фінансовим забезпеченням підприємства : Автореф. дис... канд. екон. наук : 08.06.01 / І. Г. Сокиринська; Нац. металург. акад. України. - Д., 2004. - 20 с. - укр.
23. Міщук О. В. Фінансове забезпечення економічного зростання в умовах реалізації інвестиційно-інноваційної політики / О. В. Міщук // Актуал. пробл. економіки. – 2008. – № 2. – С. 25-30.
24. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2002. — 240 с.
25. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т.3 / [Ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. -К.: Академія, 2002. - 952 с.
26. Родионова В.М. Финансы. [В.М. Родионова, Ю.Я. Вавилов, Л.И. Гончаренко и др.]; Под ред. В.М.Родионовой.- М.: Финансы и статистика, 1994.- 432 с.
27. Усенко С.В. Економічні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні / С.В. Усенко // Экономика и управление. – 2001. – №6 (31). – С. 16.
28. Уткин Э.А. Управление фирмой / Э. А. Уткин. – М., 1996. – 495 с.
29. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов. — 2-е изд., перераб. и доп. / Л.Н. Павлова. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. - 269 с.
30. Фінанси: навч. посіб. / О.Г. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспіщев та ін.; за ред. І.В. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 451с.
31. Коцюмба О.Ю. Механізм формування фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства / О.Ю. Коцюмба / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – С.236-241.
32. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Г. Г. Кірейцев. – 2-е вид., переробл. та доповн. – К.: ЦУЛ, 2002. – 495 с.
33. Міщук О.В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О.В. Міщук // Науковий вісник: Фінанси, банк, інвестиції. – 2011. - №2. – С.9-12.